

გადასახადების დიფერენცირება და მისი როლი ბიზნესის განვითარებაში

ლევან ათუაშვილი
სტუ დოქტორანტი

რეზიუმე

თანამედროვე პირობებში სახელმწიფოსა და საზოგადოების მყარი ფინანსური საფუძვლის შექმნა, საგადასახადო სისტემაში რეფორმების წარმატებულად განხორციელება, ბიუჯეტის დროული და სრული ფორმირება შეუძლებელია ისეთი ეფექტიანი საგადასახადო სისტემის გარეშე, რომელიც მოწოდებული იქნება უზრუნველყოს სახელმწიფოს საფინანსო ინტერესები და ამავდროულად დაიცვას გადასახადების გადამხდელის უფლებები. აღნიშნულ სტატიაში განხილულია საქართველოში მოქმედი საშემოსავლო და მოგების გადასახადის შედარებით დახასიათება საზღვარგარეთის ქვეყნებთან, ასევე ზემოთ აღნიშნული გადასახადის ტარიფები და მათი შედარება სხვადასხვა ქვეყნებში მოქმედ ანალოგიურ გადასახადებთან. აქ მოყვანილია როგორც განვითარებული ქვეყნის ასევე განვითარების გარდამავალ ეტაპზე მყოფი ქვეყნების მაგალითები, ძირითადი ყურადღება გამახვილებულია იმ გადასახადებზე, რომელთა წვლილი დიდია ქვეყნის ბიუჯეტის ფორმირებაში. სტატიის შინაარსი მდგომარეობს იმაში, რომ აუცილებელია საქართველომ განვითარების მიმდინარე ეტაპზე შემოიღოს მოგების და საშემოსავლო გადასახადების განაკვეთების სეგმენტაცია პირების შემოსავლების სიდიდის მიხედვით, რაც დადებითი ნაბიჯია კონკურენტუნარიანობის გაუმჯობესებისა და ბიზნესის განვითარებისთვის.

საკვანძო სიტყვები: გადასახადების სეგმენტაცია; მოგების გადასახადი; საშემოსავლო გადასახადი; დაბეგვრის სისტემა;

ფიზიკური პირი; გადასახადის განაკვეთი; გადასახადების ადმინისტრირება; ერთობლივი შემოსავალი; ბიუჯეტის ფორმირება.

შესავალი

საგადასახადო სისტემა ქვეყნის სარკეა, საქართველოს საგადასახადო სისტემის მძლავრი წინსვლა თუ მისი სისუსტეები ასახავს, როგორც ქვეყანაში ბოლო წლების განმავლობაში მიღწეულ პროგრესს, ისე რეფორმების გაგრძელების აუცილებლობას. დღეს საქართველოში მოქმედებს პროპორციული საშემოსავლო გადასახადის სისტემა, ქვეყანას არ გააჩნია არანაირი დიფერენცირებული პროგრესული დაბეგვრის სტრუქტურა და მარტივ, უცვლელ საშემოსავლო გადასახადს ეყრდნობა. ადმინისტრირების კუთხით ეს ცხოვრებას აიოლებს, მაგრამ ასევე საგრძნობლად ამცირებს მდიდრების საგადასახადო ვალდებულებას იმ გადასახადთან შედარებით, რომელიც მდიდრებს სტანდარტული ევროპული საგადასახადო სისტემის ფარგლებში ეკისრებათ. დიფერენცირებული დაბეგვრის სისტემა სხვადასხვა სოციალურ ფენებს შორის სხვადასხვა დასაბეგრ ნორმას გულისხმობს, რაც გადასახადის ადმინისტრირების და ამოღების უფრო რთული, მაგრამ სწორი ფორმაა. სწორედ ასეთი პროგრესული დაბეგვრის სისტემას ეფუძნება ევროკავშირში შემავალი თითქმის ყველა სახელმწიფო, ზოგიერთი პოსტსაბჭოთა ქვეყანა, ამერიკის შეერთებული შტატები და სხვა. სასურველია თუ საქართველოც ამ ქვეყნებიდან აიღებს მაგალითს და მათ გამოცდილებაზე დაყრდნობით და ჩვენი ქვეყნის რეალობის გათვალისწინებით ჩამოყალიბდება ოპტიმალური საშემოსავლო გადასახადის სქემა.

ძირითადი ტექსტი

საინტერესოა გავანალიზოთ სხვადასხვა ქვეყნებში მოქმედი საგადასახადო სისტემები. რიგ ევროპულ ქვეყნებში პროგრესული მრავალსაფეხურიანი დაბეგვრის სისტემა ამავდროულად მოიცავს დაუბეგრავი მინიმუმისა და სოციალური

ხარჯების გამოქვითვის სისტემასაც. მაგალითად, ქვემოთ მოყვანილ ქვეყნებში ნულოვანი განაკვეთით იბეგრება ფიზიკური პირების შემდეგი წლიური შემოსავლები: ლუქსემბურგი -9750 ევრო; შვეიცარია — 16100 ფრანკი; ავსტრია — 11000 ევრო; შვედეთი — 306000 შვედური კრონი; აშშ — 8450 აშშ დოლარი; საფრანგეთი — 5963 ევრო.¹

2014 წლიდან საქართველოს ფინანსთა სამინისტრომ შეიმუშავა დაუბეგრავი მინიმუმის ცნება, რაც გულისხმობს: ფიზიკურ პირს, რომლის ერთობლივი შემოსავალი, საგადასახადო ორგანოსათვის წარდგენილი ინფორმაციის მიხედვით, კალენდარული წლის განმავლობაში არ აღემატება 6000 ლარს, უფლება აქვს, შესაბამისი კალენდარული წლის მიხედვით ხელფასის სახით მიღებული დასაბეგრი შემოსავლიდან გამოქვითოს დაუბეგრავი მინიმუმი - 1800 ლარი.²

გერმანიის საგადასახადო სისტემა დიფერენცირებული დაბეგვრის სისტემას 14-45%-ის ფარგლებში გულისხმობს. გერმანიის ეკონომიკაში საგადასახადო შემოსავლების უმეტესი წილი სწორედ საშემოსავლო გადასახადზე მოდის. საგადასახადო განაკვეთი შემოსავლების ზრდასთან ერთად იზრდება. დაოჯახებულები და მრავალშვილიანი ოჯახები, როგორც წესი, უშვილო და მარტოხელა მოქალაქეებთან შედარებით ნაკლებს იხდიან.

გერმანული საზოგადოება კლასებადაა დაყოფილი, რაც საგადასახადო განაკვეთებზეც აისახება. მთლიანი საშემოსავლო გადასახადის ნახევარზე მეტს უზრუნველყოფილი მოსახლეობის 10 % იხდის. 7834 ევრომდე შემოსავალი წლის განმავლობაში საერთოდ არ იბეგრება, 7834 ევროს ზემოთ შემოსავლის დასაბეგრი განაკვეთი 14%-ს უტოლდება, რომელიც სწრაფად იზრდება იმათთვის, რომლებიც წელიწადში 52552 ევროზე მეტს გამოიმუშავენ და იგი 42 % -ის უტოლდება. წელიწადში 250 000 ევროზე მეტი შემოსავლის შემთხვევაში საგადასა-

1 გ. ურიდია, საშემოსავლო გადასახადის მოდელის საკითხისათვის, ჟურნალი აფ #10(154), თბილისი, 2012, გვ. 9

2 <http://www.rs.ge/5397>

ხადო განაკვეთი 45%-ს აღწევს, რომელსაც გერმანიაში «მდიდართა ბეგარას» უწოდებენ.¹

ასევე ჩეხეთში 2013 წლიდან საშემოსავლო გადასახადის ტვირთის ზრდისათვის შემოღებულ იქნა შემდეგი რეგულაციები: დასაქმების, ბიზნესისა და პროფესიული საქმიანობის შემოსავალი, რომელიც ოთხჯერ აჭარბებს საშუალო წლიურ ხელფასს, იბეგრება დამატებითი 7 % «მილიონერების განაკვეთით», რომელსაც «სოლიდარობის გადასახადის ნაზარდს ეძახიან». ეს უკანასკნელი დროებით 2013-2015 წლებისათვის მოქმედებდა.²

სლოვაკეთში კომპანიის საშემოსავლო გადასახადი ბოლო ცვლილების (2013 წლის) მიხედვით 23 %-ია.³

საინტერესოა შვედეთის საშემოსავლო გადასახადის სისტემა. აქ დაბალშემოსავლიანები იხდიან ნაკლებს, ბიუჯეტიდან ღებულობენ მეტს, ხოლო მაღალშემოსავლიანებს ბიუჯეტში შეაქვთ მნიშვნელოვანი თანხები. აქაც მოქმედებს საშემოსავლო გადასახადის პროგრესული სისტემა დაუბეგრავი მინიმუმისა და გამოქვითვების სქემით. ამასთან, რაც ყველაზე საინტერესოა, ჩვენი დაბეგვრის სისტემასთან შედარებით (რომელიც გადამხდელების მიერ თვითდეკლარირებასა და თითგამოანგარიშებას ემყარება) შვედეთში ყველა მოქალაქეს აქვს საკუთარი ანგარიშსწორების ანგარიში (პირადი ბარათივით), რომელზეც აღირიცხება მოქალაქის მიერ გადახდილი გადასახადები და ბიუჯეტიდან მიღებული (დაბრუნებული) თანხები. ამასთან საგადასახადო ორგანოს ხელი მიუწვდება პირის ყველა შემოსავლის წყაროსთან და შესაბამისად, საგადასახადო დეკლარაციის შევსებას და გადასახადის გაანგარიშებას ახორციელებს საგადასახადო ორგანო. გადასახადის გადამხდელი მხოლოდ

1 ვ. სამონანძე, გერმანიის საგადასახადო სისტემა - ურთულესი მოზაიკა, ჟურნალი აფგ #9(153), 2012, გვ. 55

2 მარიამ ჯიქია, ევროკავშირის საგადასახადო სამართალი და ვიშეგრადის ქვეყნების საგადასახადო პოლიტიკა, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი, თბილისი, 2014 წელი, გვ.153-154

3 Richard Clayton Budd, Slovak Republic Tax Guide, PKF INTERNATIONAL LIMITED. 2013 p 9

ხელმოწერით ამოწმებს მას.

აშშ-ის საგადასახადო სისტემაც პროგრესულია, დაუბეგრავი მინიმუმისა და გამოქვითვების ჩათვლით. ამასთან გადახდა ხდება, როგორც ინდივიდის შემოსავლების მიხედვით, ასევე სურვილის შესაბამისად ოჯახის შემოსავლების მიხედვით. ფიზიკური პირის ან ოჯახის ერთობლივ შემოსავალს აკლდება მის მისაღებად განეული ხარჯები და სხვადასხვა გამოქვითვები. კერძოდ ერთობლივ შემოსავლაში შედის პენსია, ხელფასი, დახმარება, ფასიანი ქაღალდებიდან მიღებული შემოსავალი, ქონების რეალიზაციიდან მიღებული შემოსავალი. გამოქვითვას ექვემდებარება: დაუბეგრავი მინიმუმი, შენატანები საქველმოქმედო ფონდში, სამედიცინო ხარჯები და სხვა. შესაბამისად მიღებული თანხები იბეგრება 6 საგადასახადო განაკვეთით: 10-დან 35%-მდე. მაგალითად მარტოხელა პირის შემოსავალი: 0-დან 8350-ამშ დოლარამდე იბეგრება 10%-ით; 8350-დან 33950 აშშ დოლარამდე — 15%-ით.

ფიზიკური პირი საშემოსავლო გადასახადს იხდის შტატების დონეზე. ყველა შტატს საშემოსავლო გადასახადის სხვადასხვა განაკვეთი აქვს, ხოლო ზოგიერთ შტატში საერთოდ არ არის საშემოსავლო გადასახადი. აშშ-ს მოქალაქე ვალდებულია ნებისმიერ ქვეყანაში მიღებულ შემოსავალზე ბიუჯეტში გადაიხადოს ფედერალური საშემოსავლო გადასახადი შესაბამის ქვეყანაში გადახდილი გადასახადის ჩათვლის გათვალისწინებით.

საქართველოში მოქმედებს საშემოსავლო გადასახადით დაბეგვრის კლასიკური პროპორციული სისტემა, რომლის დღეისათვის მოქმედი განაკვეთი 20%-ია. აღნიშნული განაკვეთით იბეგრება როგორც ხელფასი, ასევე ეკონომიკური საქმიანობით მიღებული შემოსავლებიც. ამასთან, ხელფასის დაბეგვრის დროს დაუბეგრავი მინიმუმი და შესაბამისი სოციალური ხარჯების გამოქვითვები არ არსებობს. გამონაკლისს წარმოადგენს მხოლოდ ფიზიკური პირის მიერ ეკონომიკური საქმიანობით მიღებული ერთობლივი შემოსავალი, რომლიდანაც საშემოსავლო გადასახადით დაბეგვრის დროს გამოიქვითება მის

მისაღებად განეული ხარჯები. მრავალი განვითარებული ქვეყნის საგადასახადო სისტემის განხილვის შემდეგ შეგვიძლია ვთქვათ, რომ პროგრესული დაბეგვრის სისტემა ცივილიზებული ქვეყნების ეკონომიკის ატრიბუტია, ხოლო პროპორციული სისტემა კი მოუქნელად ადმინისტრირებადია და ჩამორჩენილი ეკონომიკის დამახასიათებელი ნიშანია. სწორედ ამიტომ საქართველოში არსებული სოციალური სიტუაციიდან გამომდინარე ყველაზე სწორ გამოსავლად რჩება ის, რომ ქვეყნის ხელისუფლებამ იზრუნოს ამ საკითხზე და დაინერგოს ახალი პროგრესული დაბეგვრის სისტემა საარსებო მინიმუმის და სოციალური გამოქვითვების შემოღებით.

როგორც სხვა გადასახადებზე, ასევე მოგების გადასახადზეც აუცილებელია შემოღებული იყოს სეგმენტაცია, რაც გამოაჯანსაღებს ბიზნეს-გარემოს, კიდევ უფრო მეტ ადამიანს უბიძგებს დაკავდეს საკუთარი ბიზნესით და ხელს შეუწყობს ბიუჯეტის ზრდას. უკანასკნელი 10 წლის განმავლობაში გადასახადის განაკვეთები მნიშვნელოვნად შემცირდა საბერძნეთში (15%-ით), თურქეთში (13%-ით), ჩეხეთში (12%-ით), კანადაში (11,9%-ით), ისრაელში (11%-ით), ნიდერლანდებში (9,5%-ით), პოლონეთში (9%-ით) და ავსტრიაში (9%-ით).¹

გაგაცნობთ ჩვენი მეზობელი ქვეყნების და რამოდენიმე განვითარებული სახელმწიფოს მოგების გადასახადის თავისებურებებს, მათი ადმინისტრირების წესებსა და საპროცენტო განაკვეთებს.

აზერბაიჯანი. ბოლო 20 წლის განმავლობაში აზერბაიჯანის საბიუჯეტო შემოსავლები 75-ჯერ გაიზარდა, რაც ერთმნიშვნელოვნად დამოკიდებული იყო საგადასახადო სისტემის ლიბერალიზაციასა და გაუმჯობესებაზე. 2003-2006 წლებში მოგების გადასახადი აზერბაიჯანში შემცირდა 27 % -დან 22 % მდე. 2010 წელს კვლავ გაგრძელდა კლების ტენდენცია და 22 %დან 20 %-ზე ჩამოვიდა. დღესდღეისობით კი აღნიშნული

1 ზვიად როგავა, ზაურ ამილახვარი. საგადასახადო სამართალი. საერთო-სახელმწიფოებრივი და ადგილობრივი გადასახადები. დამხმარე სახელმძღვანელო. თბილისი, 2013, გვ. 219

მაჩვენებელი 14%-თან არის გათანაბრებული.

რუსეთის ფედერაცია. 2009 წლის 1 იანვრიდან რუსეთში მოგების გადასახადი შეადგენს 20%, რომლიდანაც 2% ირიცხება ფედერალურ ბიუჯეტში დანარჩენი 18% კი რუსეთის ფედერალური სუბიექტების ბიუჯეტში.

რუსეთის ფედერაციის სუბიექტების კანონებით მოგების გადასახადი შეიძლება იყოს შემცირებული სხვადასხვა კატეგორიის გადამხდელთათვის, მაგრამ არ შეიძლება იყოს 13.5%-ზე ნაკლები.

2001 წლიდან 2012 წლის ჩათვლით განვითარების შედეგად მოგების გადასახადმა 24%-დან 20%-მდე დაიწია.

თურქეთი. მოგების გადასახადის საპროცენტო განაკვეთები დადგენილია ორგანიზაციის მიღებული მოგების მიხედვით: 10 000 თურქულ ლირამდე — 15 %; 10 000-დან 25 000 მდე თურქულ ლირამდე -20%; 25 000 -დან 58 000-მდე თურქულ ლირამდე — 27%; 58 000 თურქული ლირიდან ზემოთ — 35 %.

სომხეთი. გასულ წელთან შედარებით სომხეთის საბიუჯეტო შემოსავლები 7.4% -ით არის გაზრდილი, რაც თანხობრივად შეადგენს 45 მილიარდ სომხურ დრამს. მოგების გადასახდის წილი სახელმწიფო ბიუჯეტში შეადგენს 13-17%. მოგების გადასახადის საპროცენტო განაკვეთი შეადგენს 20%.

ამერიკის შეერთებული შტატები. აშშ გამოირჩევა ყველაზე დიდი საპროცენტო განაკვეთით კომპანიის მიღებული მოგებიდან და შეადგენს მაქსიმალურ 39,2 %-ს, თუმცა საშუალოდ ამერიკულ კომპანიებს 24 %-ს გადახდა უწევთ აკუმულირებულ მოგებაზე. ყველა შტატში განსხვავებული საპროცენტო განაკვეთები არსებობს, დიდი შეღავათებით სარგებლობენ კომპანიები, რომელთა შემოსავალიც მნიშვნელოვნად მოქმედებს შტატის ბიუჯეტზე. აშშ-ში კორპორაციები გადასახადს გამოითვლიან შემდეგნაირად: პირველი 50 ათასი აშშ დოლარის განაკვეთი შეადგენს 15%, მომდევნო 25 ათასი დოლარის — 25%, გარდა ამისა, შემოსავალზე 100 000-ის ზემოთ არის დამატებითი საფასურის 5%. დადგენილი საპროცენტო განაკვეთი უკვე ორი ათწლეულია არ შეცვლილა და არც განიხილება მიმდინა-

რე წელს. მოგების გადასახადის წილი სახელმწიფო ბიუჯეტში შეადგენს 7%.

იაპონია. იაპონიის საგადასახადო სისტემა უზრუნველყოფს ბიუჯეტის 83,3%. აქედან მოგების გადასახადის წილი შეადგენს 26%. მოგების გადასახადიდან შემოსავლები ირიცხება ნაციონალურ, პრეფექტურის და მუნიციპალურ ბიუჯეტებში. ნაციონალური ბიუჯეტის საპროცენტო განაკვეთი შეადგენს 33,48%, პრეფექტურისა — 5% და მუნიციპალიტეტისა 12,3%. მთლიანი საპროცენტო განაკვეთი მოგების გადასახადის 40% უტოლდება.

გერმანია. კომპანიები, რომელთა მოგება არ აღემატება 7664 ევროს, მოგების გადასახადისგან თავისუფლდებიან. თუკი კომპანიის მოგება 7664 ევროდან 52152 ევრომდე მერყეობს, მოგების გადასახადის საპროცენტო განაკვეთი 15%-42% მდებარეობს; 52152 ევროდან კი — 42%.

დასკვნა. საქართველომ დიდ წარმატებებს მიაღწია გადასახადების ადმინისტრირების სფეროში, თუმცა აუცილებელია გავითვალისწინოთ განვითარებული ეკონომიკის მქონე ქვეყნების გამოცდილება და გადასახადების ადმინისტრირება მოხდეს არა მარტო იმის გათვალისწინებით, რომ ყველამ გადაიხადოს, არამედ იმ მნიშვნელოვანი ეკონომიკური პრინციპის გათვალისწინებით, რომ მეტი გადამხდელი მეტ შემოსავალს ნიშნავს. საგადასახადო პოლიტიკა უნდა შემუშავდეს იმგვარად, რომ მცოდნე პირებმა უარი არ თქვან საქმიანობის დაწყებაზე მხოლოდ იმის გამო, რომ დიდი კაპიტალის მქონე კომპანიებთან კონკურენციაში შესვლა სისულელეა.

ზემოთმოყვანილი მაგალითებიდან ნათლად ჩანს, რომ ბრუნვის ზრდასთან ერთად იზრდება საგადასახადო განაკვეთი, რაც მიუთითებს სახელმწიფოს ლიბერალურ საგადასახადო პოლიტიკაზე. ასეთი მიდგომა აჯანსაღებს კონკურენტუნარიანობას ქვეყნის ბაზარზე; მაგალითად, გიგანტურ კომპანიას შეუძლია თავს იმისი ფუფუნება მისცეს, რომ იმუშაოს 1 %—იან წმინდა მოგებაზე, მაშინ როდესაც მცირე ბიზნესისთვის აღნიშნული მაჩვენებელი ფუჭად დახარჯული დროის და ფინან-

სური რესურსების ტოლფასია, რაც ბაზარზე შედეგად იწვევს გიგანტური კომპანიების კიდევ უფრო გაძლიერებას, ხოლო მცირე კომპანიების ბაზრიდან გამოდევნას. ამიტომ არის საქართველოში, მონოპოლიების დიდი რაოდენობა და შეუსაბამოდ მაღალი ფასები.

ჩვენი აზრით, აუცილებელია ისეთი მნიშვნელოვანი ცვლილებების შეტანა საგადასახადო კოდექსში, როგორიცაა მოგების და საშემოსავლო გადასახადების სეგმენტაცია შემოსავლების სიდიდის მიხედვით.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. გ. ურიდია, საშემოსავლო გადასახადის მოდელის საკითხისათვის, ჟურნალი ააფ #10(154), თბილისი, 2012;
2. <http://www.rs.ge/5397> საქართველოს შემოსავლების სამსახური
3. ვ. სამსონიძე, გერმანიის საგადასახადო სისტემა — ურთულესი მოზაიკა, ჟურნალი ააფ #9(153), 2012;
4. მარიამ ჯიქია, გიორგი ყუფარაძე, ევროკავშირის საგადასახადო სამართალი და ვიშეგრადის ქვეყნების საგადასახადო პოლიტიკა, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი, თბილისი, 2014 წელი;
5. Richard Clayton Budd, Slovak Republic Tax Guide, PKF INTERNATIONAL LIMITED. 2013;
6. ზვიად როგავა, ზაურ ამილახვარი. საგადასახადო სამართალი. საერთო-სახელმწიფოებრივი და ადგილობრივი გადასახადები. დამხმარე სახელმძღვანელო. თბილისი, 2013.

REFERENCES:

1. G. Uridia- For the Issue of Income tax model, the journal AAF #10 (154), Tbilisi, 2012. (In Georgian language);
2. <http://www.rs.ge/5397>, Georgian Revenue Service. (In Georgian language);
3. V. Samsonidze, German taxation system, the most complicated mosaic, the journal, #9(153), 2012. (In Georgian language);

4. Mariam Jikia, Giorgi Kuparadze, Tax law of European Union and The Tax Policy of Vise grad Countries, Tbilisi, 2014. (In Georgian language);

5. Richard Clayton Budd, Slovak Republic Tax Guide, PKF INTERNATIONAL LIMITED. 2013

6. Zviad Rogava, Zaur Amilakhvari, Tax Law. Common State and local taxes. Auxiliary text-book. Tbilisi 2013. (In Georgian language).

TAX DIFFERENTIATION AND ITS ROLE IN BUSINESS DEVELOPMENT

Levan Atuashvili
PhD student of GTU

RESUME

Nowadays it is impossible to create a stable financial base of a government of society, to fulfill the tax reforms successfully, to form the budget timely and fully without such kind of tax system which invoked to ensure the government's financial system meanwhile it protects the taxpayer's rights. In the article there is discussed a comparative characteristic of revenue and income taxes to other countries, which are under law in Georgia. Also there are presented above mentioned tax rates which are compared to other countries' tax system. There are presented examples from the developed countries as well as from the transitive developing countries. We focused on taxes which do their bits in formation of the budget. The main idea of the article is that Georgia should introduce a revenue and income tax payment rate segment according to one's income state, which is the best way to improve the competition and to develop business.

Keywords: Taxes segmentation; Corporate tax; Income Tax; Taxation system; Physical person; Tax rate; Administration of taxes; Gross Income; Budget formation.